การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

The Development of an Educational Administration Model to Enhance Reading and Writing Competencies of Primary School Students under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1

นางชฎากรณ์ บรรเลงรมย์
Mrs.Chadakorn Bunlengrom
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1
*Corresponding Author's Email: 67300601105@udru.ac.th
Received: 2026-04-28; Revised: 2026-05-16; Accepted: 2026-05-20
******

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารการศึกษาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 2) พัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษา ฯ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารการศึกษา ฯ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษา ฯ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา 6 คน และครูผู้สอน 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากกลุ่มตัวอย่าง 313 คน ระยะที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 11 คน และสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ซึ่งทั้งหมดได้มาจากการเลือกแบบเข้มข้น (Intensity sampling) ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบกับผู้บริหารและครู 318 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 จำนวน 2,520คน และระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเข้มข้น เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และแบบทดสอบความสามารถในการอ่านและการเขียน ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยมีค่า IOC 0.60–1.00 ค่าอำนาจจำแนก 0.335–0.940 และค่าความเชื่อมั่น 0.886–0.989 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified) และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการดำเนินนงานสำนักงานเขตพื้นที่มีนโยบายส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่รูปแบบการบริหารกำหนดบทบาทของผู้บริหาร ครู การนิเทศติดตาม การกำหนดขั้นตอน แนวทางการดำเนินงานยังไม่ชัดเจน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก โดยความต้องการจำเป็นสูงที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา 2) รูปแบบการบริหารการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการดำเนินงาน แนวทางการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการดำเนินงานแบบวงจร เรียกว่า กระบวนการ STARS 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย (Setting goals) การดำเนินงาน (Task) การกำกับติดตามและประเมินผล (Assessment) การสะท้อนผลและปรับปรุง (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ (Show and Share) 3) ผลการดำเนินงานตามรูปแบบของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความพึงพอใจของผู้บริหารและครูอยู่ในระดับมาก และนักเรียนทุกระดับชั้นมีความสามารถในการอ่านและการเขียนหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารการศึกษา; ความสามารถในการอ่านและการเขียน; กระบวนการ STARS; นักเรียนระดับประถมศึกษา; สพป.อุดรธานี เขต 1
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

ABSTRACT

This research aimed to 1) investigate the current conditions, desirable conditions, and needs assessment for developing an educational administration model to enhance reading and writing competencies of primary school students under the Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1, 2) develop the educational administration model, 3) study the results of implementing the model, and 4) evaluate the model. The research was conducted in four phases. Phase 1 involved in-depth interviews with six school administrators and six teachers selected through purposive sampling, and a questionnaire survey with a stratified random sample of 313 participants. Phase 2 involved in-depth interviews with seven experts, a participatory workshop with 11 stakeholders, and a focus group discussion with nine experts, all selected through intensity sampling. Phase 3 involved implementing the model with 318 administrators and teachers selected through stratified random sampling, and 2,520students in Grades 1–6. Phase 4 involved model evaluation by nine experts selected through intensity sampling. Research instruments included semi-structured interview forms, questionnaires, and reading and writing ability tests, with IOC values of 0.60–1.00, discrimination indices of 0.335–0.940, and reliability coefficients of 0.886–0.989. Statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, Priority Needs Index (PNI~modified~), and t-test. The findings revealed that: 1) The current conditions of educational administration to enhance reading and writing competencies were at a moderate level overall. The service area office had policies to promote reading and writing competencies; however, the administrative model lacked clarity in defining roles of administrators and teachers, supervisory processes, and operational procedures. The desirable conditions were at a high level, with the highest need identified in Component 2: Objectives of Educational Administration. 2) The developed educational administration model comprised

five main components: principles, objectives, operational process, evaluation guidelines, and success conditions. The operational process followed a cyclical model called the STARS Process, consisting of five steps: Setting goals, Task, Assessment, Reflection, and Show and Share. 3) The overall implementation results were at a high level. Administrator and teacher satisfaction was at a high level, and students at all grade levels demonstrated significantly higher reading and writing competencies after using the model than before at the .01 level of statistical significance. 4) The overall expert evaluation of the model was at the highest level across all dimensions.

Keywords: Educational Administration Model; Reading and Writing Competency; STARS Process; Primary School Students; Udon Thani Primary Educational Service Area Office 1
Type of Article: Research Article

บทนำ

ความสามารถในการอ่านและการเขียนเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในทุกระดับชั้น โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การอ่านและการเขียนเป็นสมรรถนะหลักที่เชื่อมโยงกับความสำเร็จทางวิชาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ (Snow, Burns, & Griffin, 1998; Castles, Rastle, & Nation, 2018) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้และการพัฒนาตนเองในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินระดับนานาชาติอย่าง PISA 2022 สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนไทยยังมีผลการประเมินด้านการอ่านอยู่ในระดับที่ต้องพัฒนา (OECD, 2023) และจากข้อมูลการคัดกรองความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ในปีการศึกษา 2566–2567 พบว่า สถานศึกษาหลายแห่งมีนักเรียนที่มีความสามารถด้านการอ่านและการเขียนลดลงอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลไกการบริหารการศึกษาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ปัญหาการขาดทักษะพื้นฐานด้านการอ่านและการเขียน ส่งผลกระทบเชิงระบบ ต่อการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงในช่วงชั้นที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาในปัจจุบันยังขาดความสอดคล้องเชิงกลยุทธ์ และนวัตกรรมการบริหารทางการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาหน้างานได้อย่างทันท่วงที ที่ผ่านมาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะมีความพยายามในการขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ได้ดำเนินการคัดกรองความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 ในทุกสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัด โดยใช้เครื่องมือคัดกรองของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจากผลการคัดกรองครั้งที่ 2 ของปีการศึกษา 2565–2567 พบว่า ค่าเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน กล่าวคือ ด้านการอ่านออกเสียง ลดลงจากร้อยละ 90.58 ในปีการศึกษา 2565 เป็นร้อยละ 83.18 ในปีการศึกษา 2567 ด้านการอ่านรู้เรื่อง ลดลงจากร้อยละ 72.80 เป็นร้อยละ 68.45 ด้านการเขียนคำ ลดลงจากร้อยละ 80.84 เป็นร้อยละ 75.50 และด้านการเขียนเรื่อง ลดลงจากร้อยละ 81.00 เป็นร้อยละ 74.22 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567) สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนากลไกการบริหารการศึกษาที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

สาเหตุสำคัญของปัญหาดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่สถานศึกษายังขาดรูปแบบการบริหารการศึกษาที่กำหนดบทบาทของผู้บริหาร ครู การนิเทศติดตาม และขั้นตอนการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการอ่านและ

การเขียนอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2016) ที่ชี้ว่าการปฏิรูปการศึกษาไม่อาจประสบความสำเร็จได้เพียงจากการกำหนดนโยบาย แต่ต้องมีระบบการนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนและต่อเนื่อง และสอดคล้องกับ Leithwood, Harris, & Hopkins (2020) ที่ระบุว่า การมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R&D) อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นดำเนินการใน 2 ขั้นตอน คือ

1.1 การศึกษาเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาไทย รวม 12 คน ซึ่งเป็นประชากรเป้าหมายที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่/ใหญ่พิเศษ ที่มีผลสัมฤทธิ์ภาษาไทยต่ำและผลการคัดกรองการอ่าน-การเขียนมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่องในปีการศึกษา 2566–2567 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบการบริหารการศึกษา 5 ด้าน การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา

1.2 การศึกษาเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์กับกลุ่มตัวอย่าง 313 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 39 คน และครูผู้สอนภาษาไทย 274 คน จากประชากรทั้งหมด 1,665 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 210 คน และครูผู้สอนภาษาไทย ป.1–6 จำนวน 1,455 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์แบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 5 องค์ประกอบการบริหารการศึกษา คุณภาพของเครื่องมือ IOC =

0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นสภาพปัจจุบัน = 0.965 และค่าความเชื่อมั่นสภาพที่พึงประสงค์ = 0.987 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น (PNImodified)

2. ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษา ดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ 7 คน ที่คัดเลือกแบบเข้มข้น (Intensity sampling) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบ

2.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 11 คน ได้แก่ ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ ศึกษานิเทศก์ คณะกรรมการ ก.ต.ป.น. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนภาษาไทย โดยใช้ข้อมูลจากระยะที่ 1 และแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นกรอบในการจัดทำร่างรูปแบบที่มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการดำเนินงาน (STARS 5 ขั้นตอน) 4) แนวทางการประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ พร้อมคู่มือการใช้รูปแบบ

2.3 การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ที่คัดเลือกแบบเข้มข้น (Intensity sampling) ชุดใหม่ที่ไม่ซ้ำกับขั้นตอน 2.1 เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในระยะที่ 2 ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ และประเด็นการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหาและการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบ ประชากร ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,667 คน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 จำนวน 22,613 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 35 คน และครูผู้สอนภาษาไทย 283 คน รวม 318 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยตารางของ Krejcie & Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิ จำนวน 35 แห่ง ที่มีผู้บริหารสถานศึกษาและครูสมัครใจเข้าร่วม และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 จำนวน 2,520 คน (ป.1 จำนวน 332 คน ป.2 จำนวน 424 คน ป.3 จำนวน 408 คน ป.4 จำนวน 432 คน ป.5 จำนวน 477 คน และ ป.6 จำนวน 447 คน)

การดำเนินการในระยะที่ 3 ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) นำรูปแบบการบริหารการศึกษาและคู่มือการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในระยะที่ 2 ไปใช้จริงในสถานศึกษากลุ่มตัวอย่าง โดยผู้บริหารและครูดำเนินงานตามกระบวนการ STARS ตลอดปีการศึกษา 2568 2) ประเมินผลการดำเนินงานและความพึงพอใจของผู้บริหารและครูหลังการใช้รูปแบบ และ 3) ประเมินความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนด้วยเครื่องมือคัดกรองแบบคู่ขนานของ สพฐ. 2 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 (กรกฎาคม 2568) และครั้งที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 (ธันวาคม 2568)

4. ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ที่คัดเลือกแบบเข้มข้น (Intensity sampling) ซึ่งไม่ซ้ำกับผู้ทรงคุณวุฒิในระยะก่อนหน้า ประเมินตามเกณฑ์ของ Guskey (2000) 4 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ด้วยแบบประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษา มาตรประมาณค่า 5 ระดับ (IOC = 0.60–1.00, α = 0.886) การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

1.1 สภาพปัจจุบันการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.86, S = 0.14) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน มีสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\overline{X}$ = 2.92) รองลงมา คือองค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินผล ($\overline{X}$ = 2.87) ส่วนองค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา มีสภาพปัจจุบันต่ำที่สุด ($\overline{X}$ = 2.73) สภาพที่พึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40, S = 0.11) และเมื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PN_{Imodified}$) พบว่า องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ และองค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารการศึกษา ตามลำดับ

1.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า สถานศึกษามีนโยบายส่งเสริมการอ่านและการเขียนแต่ยังขาดรูปแบบการบริหารที่กำหนดบทบาทของผู้บริหาร ครู และการนิเทศติดตามอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องเป็นระบบ ผู้บริหารและครูต้องการให้มีรูปแบบการบริหารที่มีขั้นตอนชัดเจน มีตัวชี้วัด มีระบบติดตามต่อเนื่อง และมีแนวทางที่ช่วยให้สถานศึกษาขับเคลื่อนได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษา

รูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ที่พัฒนาขึ้นมีโครงสร้างประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และกลไกสะท้อนกลับ (Feedback) โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 หลักการของการบริหารการศึกษา ประกอบด้วย 5 หลักการ ได้แก่ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการเชิงระบบ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา มุ่งเน้นผลลัพธ์ด้านความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในระดับสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน เรียกว่า กระบวนการ STARS เป็นวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ S–Setting goals (การกำหนดเป้าหมาย) T–Task (การดำเนินงาน) A–Assessment (การกำกับ ติดตาม และประเมินผล) R–Reflection (การสะท้อนผลและปรับปรุง) และ S–Show and Share (การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่)

องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมินผล ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา การประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารและครู และการประเมินความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียน

ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61, S = 0.19) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.42, S = 0.15)

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารการศึกษา

3.1 ผลการดำเนินงานตามรูปแบบ

ผลการประเมินระดับการปฏิบัติของสถานศึกษาตามรูปแบบการบริหารการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงานตามกระบวนการ STARS มีระดับการปฏิบัติสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ และองค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3.2 ผลการประเมินความพึงพอใจ

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาไทย (n = 318) ต่อรูปแบบการบริหารการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.48, S = 0.12) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงานตามรูปแบบ มีความพึงพอใจสูงที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.55, S = 0.25) รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ($\overline{X}$ = 4.53, S = 0.25) และองค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมายของรูปแบบ ($\overline{X}$ = 4.51, S = 0.25) ส่วนองค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความพึงพอใจต่ำที่สุดแต่ยังอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.41, S = 0.26)

3.3 ผลการประเมินความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียน

ผลการประเมินความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 จำนวน 2,520คน จากสถานศึกษา 35 แห่ง โดยเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่านักเรียนทุกระดับชั้นมีความสามารถในการอ่านและการเขียนหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกระดับชั้น ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ระดับชั้น	รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$ ก่อน	$\overline{X}$ หลัง	t
ป.1 (n=332)	การอ่าน	20	12.06	16.54	44.22*
	การเขียน	20	11.48	14.82	38.58*
ป.2 (n=424)	การอ่านออกเสียง	20	13.04	15.47	34.13*
	การอ่านรู้เรื่อง	10	6.81	8.47	22.45*
	การเขียนคำ	20	12.54	17.45	65.95*
	การเขียนเรื่อง	27	19.56	24.59	69.10*
ป.3 (n=408)	การอ่านออกเสียง	25	14.06	17.78	37.52*
	การอ่านรู้เรื่อง	10	7.47	9.18	25.36*
	การเขียนคำ	25	13.99	18.52	61.43*
	การเขียนเรื่อง	30	24.98	27.29	30.14*

ระดับชั้น	รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$ ก่อน	$\overline{X}$ หลัง	t
ป.4 (n=432)	การอ่านออกเสียง	30	20.97	24.53	29.64*
	การอ่านรู้เรื่อง	20	15.07	17.14	21.72*
	การเขียน	32	23.59	27.47	31.56*
ป.5 (n=477)	การอ่านออกเสียง	30	23.74	26.62	34.22*
	การอ่านรู้เรื่อง	20	16.42	18.32	28.14*
	การเขียน	32	26.52	28.33	24.07*
ป.6 (n=447)	การอ่านออกเสียง	30	20.53	23.37	26.18*
	การอ่านรู้เรื่อง	20	12.54	14.41	22.94*
	การเขียน	32	21.49	24.87	28.53*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษา

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน ตามเกณฑ์ของ Guskey (2000) ทั้ง 4 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ได้แก่ ด้านความเหมาะสม ($\overline{X}$ = 4.78, S = 0.17) ด้านความสอดคล้อง ($\overline{X}$ = 4.76, S = 0.18) ด้านความเป็นประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.82, S = 0.16) และด้านความเป็นไปได้ ($\overline{X}$ = 4.56, S = 0.21) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการดำเนินงาน มีผลการประเมินสูงที่สุดในทุกด้าน

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น

สภาพปัจจุบันการบริหารการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีนโยบายส่งเสริมความสามารถด้านการอ่าน และการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่สถานศึกษามีภารกิจที่ต้องดำเนินการและกิจกรรมหลากหลาย สะท้อนให้เห็นว่าแม้จะมีนโยบายที่ชัดเจนจากสำนักงานเขตพื้นที่ แต่การดำเนินงานในระดับสถานศึกษายังขาดความต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังคำกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษาคนที่ 4 “*จริง ๆ โรงเรียนพยายามจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอยู่ครับตามที่เขตมีนโยบายลงมา เช่น กิจกรรมส่งเสริมการอ่านหน้าเสาธง หรือกิจกรรมห้องสมุด แต่บางครั้งการดำเนินงานยังไม่ค่อยต่อเนื่อง เพราะแต่ละปีอาจจะมีนโยบายหรือกิจกรรมอื่นเข้ามาเพิ่มเติม*” และ ผู้บริหารสถานศึกษาคนที่ 2 “*ทางสำนักงานเขตพื้นที่มีนโยบายที่ให้สถานศึกษาเร่งพัฒนาด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียน แต่โรงเรียนขนาดเล็กอย่างเรามีข้อจำกัดหลายอย่างครับ โดยเฉพาะเรื่องครูที่มีไม่ครบชั้น ครูบางคนต้องสอนหลายระดับชั้นพร้อมกัน ทำให้เวลาจะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหรือการเขียนแบบต่อเนื่องค่อนข้างยาก ... และการนิเทศการติดตามของสำนักงานเขตบางครั้งยังไม่ชัดเจน การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง*

ขาดแนวทางหรือระบบที่ช่วยให้โรงเรียนวางแผนพัฒนาเรื่องการอ่านและการเขียนของนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน” ขณะที่บุคลากรอื่นมีส่วนร่วมค่อนข้างจำกัด ประกอบกับภาระงานของครูที่มีจำนวนมากและการสอนหลายวิชา ส่งผลให้การดำเนินงานปัจจุบันยังไม่สามารถพัฒนาความสามารถในการอ่านและการเขียนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จะมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่การดำเนินงานในระดับสถานศึกษายังไม่สามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดด้านภาระงานของสถานศึกษา และการขาดรูปแบบการบริหารที่กำหนดบทบาทกลไก และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan (2016) ที่ระบุว่าการปฏิรูปการศึกษาต้องมีระบบการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน การที่องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุดสะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดเป้าหมายยังขาดความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์ (MBO) ของ Drucker (1954) และ Leithwood, Harris, & Hopkins (2020) ที่ชี้ว่าการมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา

ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ในการบริหารการศึกษา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษามีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาคือองค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จ องค์ประกอบด้านหลักการของการบริหารการศึกษา และองค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่มีความต้องการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีรูปแบบการบริหารที่กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนมีแนวทางหรือระบบที่ช่วยให้สถานศึกษาวางแผนพัฒนา การติดตามผล มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน จัดทำแนวทางหรือระบบที่ช่วยให้โรงเรียนวางแผนพัฒนาเรื่องการอ่านและการเขียนของนักเรียนอย่างเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีการติดตามอย่างต่อเนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่ มีการส่งเสริมให้สถานศึกษาวิเคราะห์นักเรียนเกี่ยวกับการอ่านและการเขียนเพื่อนำข้อมูลมาใช้วางแผนพัฒนาอย่างจริงจัง การสร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการพัฒนา สร้างนวัตกรรมส่งเสริมการอ่านและการเขียนสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และการสร้างเครือข่ายระบบพี่เลี้ยงระหว่างโรงเรียน ดังคำกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษาคนที่ 6 “ถ้ามีรูปแบบการบริหารที่ช่วยกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การติดตามผล แล้วก็มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน โรงเรียนก็จะสามารถขับเคลื่อนเรื่องนี้ได้ต่อเนื่องมากขึ้น ไม่ใช่ทำเป็นช่วง ๆ” และ ผู้บริหารสถานศึกษา คนที่ 5 “ถ้ามีระบบบริหารจัดการที่ช่วยให้ครูใช้ข้อมูลเหล่านี้มาวางแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วก็มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ผมคิดว่าจะช่วยยกระดับคุณภาพการอ่านการเขียนของนักเรียนได้มากขึ้น เพราะตอนนี้สิ่งที่ยังขาดคือการจัดการข้อมูลและการติดตามอย่างเป็นระบบครับ” และคำกล่าวของครูผู้สอนคนที่ 1 “มีแผนงานหรือโครงการที่ช่วยส่งเสริมการอ่านอย่างชัดเจน มีสื่อหรือเทคนิควิธีการสอนที่ดีดีมาแลกเปลี่ยนกันก็อาจจะช่วยให้เราเห็นทางลดเวลามาสร้างหรือหาแนวทางเอง และมีการติดตามผลจริง ๆ จัดเวทีให้ครูสะท้อนปัญหา และนำครูที่เป็นเบส มาเลาสู่กันฟังก็จะช่วยให้ครูทำงานได้ง่ายขึ้นค่ะ” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การที่องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษามีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดเป้าหมายยังขาดความชัดเจนและเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ต้องการการวางเป้าหมายเชิงคุณภาพอย่างชัดเจน ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารโดยยึดวัตถุประสงค์

(Management By Objectives: MBO) ของ Peter Drucker ที่เน้นว่าการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนจะนำไปสู่ประสิทธิผลขององค์กร (Drucker, 1954) และแนวคิดของ Ralph Tyler ที่เสนอว่าการจัดการศึกษาควรเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา (Tyler, 1949) ยังพบว่าการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สามารถยกระดับทักษะการอ่านของผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ (Sukprasert & Boonmee, 2024) นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านเงื่อนไขความสำเร็จมีความต้องการจำเป็น เนื่องจากการบรรลุเป้าหมายด้านการอ่านและการเขียนต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความพร้อมของครู และทรัพยากรทางการศึกษา

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษา

รูปแบบการบริหารการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการของการบริหารการศึกษา จุดมุ่งหมายของการบริหารการศึกษา กระบวนการดำเนินงาน แนวทางการประเมินผลและเงื่อนไขความสำเร็จ รวมทั้งมีกระบวนการดำเนินงานในลักษณะ “วงจรการพัฒนา” 5 ขั้นตอน ที่เรียกว่ากระบวนการ STARS เป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับวงจร PDCA ของ Deming (1986) ซึ่งเสนอวงจร PDCA (Plan–Do–Check–Act) ในการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยขั้นตอน S (Setting goals) สอดคล้องกับขั้น Plan ขั้น T (Task) สอดคล้องกับขั้น Do ขั้น A (Assessment) สอดคล้องกับขั้น Check และขั้น R (Reflection) สอดคล้องกับขั้น Act ในขณะที่ขั้น S (Show and Share) เป็นการต่อยอดจาก PDCA โดยเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการบริหารการศึกษาที่เน้นความเป็นระบบและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และผลการประเมินรูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ รูปแบบดังกล่าวได้รับการพัฒนาจากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งผลให้รูปแบบมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนและมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบ สามารถนำไปใช้ได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยลักษณะของรูปแบบที่มีองค์ประกอบเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และมีกระบวนการดำเนินงานแบบวงจรต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Ludwig Von Bertalanffy เกี่ยวกับทฤษฎีระบบ (Systems theory) ที่มององค์การเป็นระบบที่ประกอบด้วยส่วนย่อยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และต้องมีการป้อนกลับ (Feedback) เพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ กระบวนการดำเนินงาน STARS ที่เป็นลักษณะวงจรแบบต่อเนื่อง นอกจากนี้ โครงสร้างของรูปแบบที่ครอบคลุม Input-Process-Output-Outcome-Feedback สอดคล้องกับทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ของ Bertalanffy (1968) และรูปแบบการประเมิน CIPP ของ Stufflebeam (1971) ผลการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภิต ฉายะสถิต (2562) ยาวิระ หลังปูเต๊ะ (2563) และ กมลพร ทองนุช (2567) ที่พบว่ารูปแบบการบริหารที่พัฒนาอย่างเป็นระบบและผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

3. ผลการใช้รูปแบบการบริหารการศึกษา

ผลการดำเนินงานตามรูปแบบอยู่ในระดับมากและความพึงพอใจของผู้บริหารและครูอยู่ในระดับมาก เนื่องจากรูปแบบมีกระบวนการดำเนินงาน STARS ที่กำหนดขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดการประเมินเชิงการใช้ประโยชน์ (Patton, 2008) ที่ระบุว่ารูปแบบจะเกิดคุณค่าเมื่อผู้ใช้สามารถนำไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นรารักษ์ ประดุจพรม สุเมธ งามกนก และสมพงษ์ ปั้นหุ่น (2562) และ ณัฐดนัย แก้วจาและณัฐิยา ตันตรานนท์ (2566) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–6 พบว่าหลังการใช้รูปแบบนักเรียนทุกระดับชั้นมีพัฒนาการสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องกับ

แนวคิดของ Castles, Rastle, & Nation (2018) ที่ชี้ว่าการพัฒนาทักษะการอ่านจำเป็นต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน ต่อเนื่อง และเป็นระบบ และสอดคล้องกับ Snow, Burns, & Griffin (1998) ที่ระบุว่าการพัฒนาการอ่านและการเขียนที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยระบบสนับสนุนทั้งในระดับนโยบายและการจัดการเรียนรู้

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารการศึกษา ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมทั้งในเชิงโครงสร้าง แนวคิด และการนำไปใช้ในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับรูปแบบการประเมิน CIPP ของ Stufflebeam (1971) ที่ให้ความสำคัญกับความเหมาะสมของบริบท ความชัดเจนของกระบวนการ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง การที่องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงานได้รับการประเมินสูงที่สุดในทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภิต ฉายะสถิต (2562) และ ยาวิระ หลังปูเต๊ะ (2563) ที่พบว่ากระบวนการดำเนินงานที่เป็นระบบและสามารถนำไปใช้ได้จริงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของรูปแบบ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาที่ส่งเสริมความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ซึ่งมีจุดเด่น คือ กระบวนการ STARS ที่เป็นวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เชื่อมโยงการกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน การกำกับติดตาม การสะท้อนผล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นระบบเดียวกัน รูปแบบนี้ส่งผลให้ผลการดำเนินงานของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจระดับมาก และนักเรียนทุกระดับชั้นมีพัฒนาการด้านการอ่านและการเขียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการใช้ข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินผู้เรียนในขั้น Assessment และ Reflection ของกระบวนการ STARS มาใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล และปรับปรุงการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุน และกำกับติดตามการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตามวงจรคุณภาพ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3) การนำรูปแบบไปใช้ควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่มีผลการประเมินต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ได้แก่ (1) องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ควรปรับปรุงการนำเสนอให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับบริบทโรงเรียน (2) องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ควรกำหนดเงื่อนไขให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม และ (3) องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย ควรกำหนดในลักษณะเชิงปฏิบัติที่วัดผลได้และยืดหยุ่นตามบริบท

4) หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง สนับสนุนทรัพยากรและระบบข้อมูล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาติดตามผลการใช้รูปแบบอย่างต่อเนื่อง และนำผลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2) ควรศึกษาปัจจัยระดับสถานศึกษาในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการใช้รูปแบบ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและขยายผลรูปแบบให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ควรมีการศึกษาผลการใช้รูปแบบในระยะยาว (Longitudinal study) เพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ด้านการอ่านและการเขียนของนักเรียน

4) ควรศึกษาวิจัยผสานวิธีที่ศึกษาปัจจัยเชิงลึกที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เช่น การวิจัยแบบ Exploratory sequential design หรือ Explanatory sequential design เพื่อวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบการบริหารการศึกษา คือ "กระบวนการ STARS" ซึ่งเป็นวงจรการพัฒนาที่ต่อยอดจากวงจร PDCA โดยเพิ่มขั้นตอน Show and Share เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่แนวปฏิบัติที่ดี ทำให้การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้านการอ่านและการเขียนเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืนทั้งในระดับสถานศึกษาและเครือข่าย รูปแบบนี้แสดงให้เห็นว่าการบริหารการศึกษาที่เน้นการบูรณาการระบบข้อมูล การพัฒนาครู เครือข่ายความร่วมมือ และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ สามารถยกระดับความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอนภาษาไทย นักเรียน และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งคณาจารย์ที่ปรึกษาและคณาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีที่ให้คำแนะนำอย่างเป็นประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

กมลพร ทองนุช. (2567). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.* วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ณัฐดนัย แก้วจา และณัฐิยา ตันตรานนท์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการสู่การอ่านออกเขียนได้ ของนักเรียน โรงเรียนในอำเภอแม่อาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 13*(1), 1–15.

นรารักษ์ ประดุจพรม, สุเมธ งามกนก และสมพงษ์ ปั้นหุ่น. (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ด้านการอ่านในเขตพื้นที่การศึกษาภาคตะวันออก. *วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์, 10*(2), 1–15.

โสภิต ฉายะสถิต. (2562). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสองภาษาในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. (2567). รายงานสารสนเทศผลการคัดกรองความสามารถในการอ่านและการเขียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2567. สพป.อุดรธานี เขต 1.

ยาวิระ หลังปูเต๊ะ. (2563). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามแนวคิดการบริหารเชิงกลยุทธ์และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองสองปาก.* โรงเรียนบ้านคลองสองปาก, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. https://research.otepc.go.th/files/ฉบับสมบูรณ์_13xahtmz.pdf

Bertalanffy, L. von. (1968). *General system theory: Foundations, development, applications*. George Braziller.

Castles, A., Rastle, K., & Nation, K. (2018). Ending the reading wars: Reading acquisition from novice to expert. *Psychological Science in the Public Interest, 19*(1), 5–51.

Deming, W. E. (1986). Principles for transformation. *Out of the Crisis,* 18, 96.

Drucker, P. F. (1954). *The practice of management*. Harper & Row.

Fullan, M. (2016). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.

Guskey, T. R. (2000). *Evaluating professional development*. Corwin Press.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607–610.

Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management, 40*(1), 5–22.

OECD. (2023). *PISA 2022 Results (Volume I): The state of learning and equity in education.* OECD Publishing.

Patton, M. Q. (2008). *Utilization-focused evaluation* (4th ed.). Sage.

Snow, C. E., Burns, M. S., & Griffin, P. (1998). *Preventing reading difficulties in young children.* National Academy Press.

Stufflebeam, D. L. (1971). The relevance of the CIPP evaluation model for educational accountability. *Journal of Research and Development in Education, 5*(1), 19–25.

Sukprasert, P., & Boonmee, S. (2024). Development of reading skills through workshop-based learning in primary students. *Journal of Innovative Education, 6*(1), 25–40.

Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. University of Chicago Press.